

У Фастові біля колишньої будівлі Гестапо виявлено єврейський надгробок

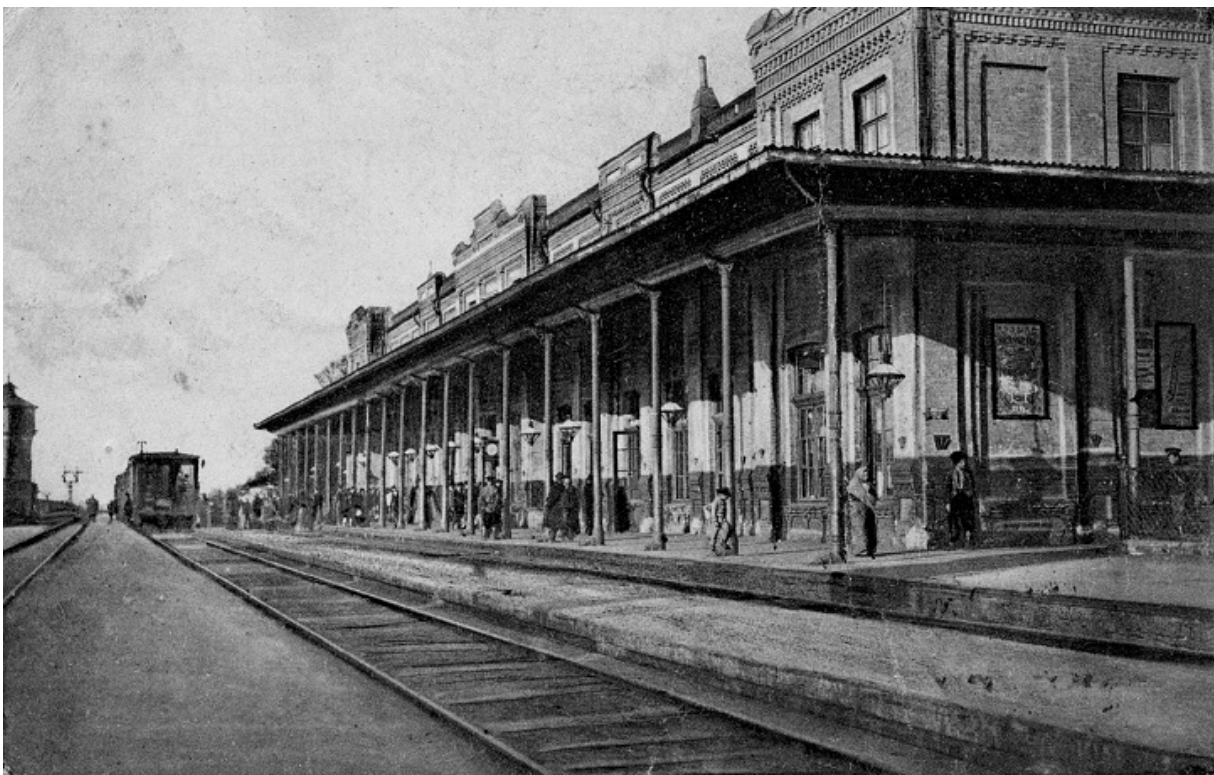

Знайдений надгробок

Ця будівля в центрі Фастова відома багатьом. Тут у 1941-му з єврейських надгробків німці заклали фундамент штабу Гестапо. Після війни приміщення зайняла «Горсеть».

Зараз за будинком туляться приватні гаражі, спортмайданчик, а трохи віддалік можна було побачити гранітну монолітну плиту. Трохи розкопавши її, я помітив напис на івриті і зрозумів, що мова йде про єврейський надгробок, який німці з невідомої причини вибракували при зведенні фундаменту. Текст на мацеві повідомляє, що тут «похований ребе Яків-Ісраель син Авраама, який помер 22 елуля 5689 року» (1 жовтня 1929 р., — О.Ш.).

За словами голови єврейської громади Жанни Волочаєвої, найстаріше поховання на єврейському кладовищі датується 1730 р. Некрополь доглянутий і огорожений забором, на його території є меморіал жертвам Голокосту і охель, де спочивають цадики Шнеур Залман й Авраам а-Малах.

Вокзал Фастова, поч. XX ст.

На моє прохання міська адміністрація надала транспорт, на якому півтонну мацеву перевезли до воріт єврейського кладовища. Тепер попереду робота з її установки.

На початку минулого століття провінційний Фастів нагадував типовий штетл — до половини населення містечка складали євреї. З п'яти цегляних заводів два були у власності міщан Волька Шварцера й Хаїма Мейзенберга. Миловарний завод належав Хаїму-Лейбе Ротному, медоварний — Менделю Найштуту, фабрика цукерок — Іцку Островському, завод колісних мастил — Овсію Хаєрецу, а сельтерської води — Арону Полонському.

Купці Червінський, Немировський, Мордфер, Трахтенберг володіли лісопромисловими підприємствами й пекарнями. Єврейські підприємці значною мірою контролювали торгівлю виробами зі скла, пеньком, збруєю, великою рогатою худобою і т. ін.

Будівля хоральної синагоги, нині РВВС

Євреї оживили видобуток граніту поблизу Фастова, у селі Мала Снітинка, проклавши дорогу через новозбудовану дамбу річки Унава, і за сучасними вулицями Титова й Шевченко до залізничної станції. Цією дорогою транспортували з кар'єрів бут, щебінь, а також граніт. З цього граніту зведений фундамент Талмуд-Тори, нинішнього краєзнавчого музею, та й багато мацев на єврейському кладовищі зроблені з цього каменю.

У 1919-му євреї Фастова пережили один із найбільших погромів за всю історію громадянської війни. 25 вересня денікінці, які захопили місто, почали різанину — число жертв трагедії, за різними оцінками, склало від 600 до 1500 осіб. Багато жінок перед смертю були зґвалтовані, вбивства супроводжувалися пограбуваннями й підпалами, аби приховати сліди злочину. Селяни з навколишніх сіл скуповували у військовослужбовців усе награване і збирали те, що денікінці не встигли прибрати до рук. Усього в 1918 — 1920 рр. містечко пережило 12 погромів.

Похорони жертв погрому

У 1930-ті роки у Фастові ще жевріло єврейське життя (хоча й «соціалістичне за змістом»), але Голокост зробив містечко практично юденфрай. Зараз невелика, але активна громада налічує кілька десятків людей. Зовсім недавно, восени минулого року, у дворі школи №4, де в роки війни були розстріляні 360 євреїв, у присутності мера був відкритий музей Голокосту.

**Олег Шкуратовський, краєзнавець, спеціально для
«Хадашот»**